

Inkludering i ordinært, lønnet arbeid for personer med ASF – Fønix AS, autismeteamet

Fønix AS er en arbeids- og inkluderingsbedrift i Vestfold som tilbyr arbeidsrettede tiltak på oppdrag fra NAV. NAV Vestfold har satt av 10 tiltaksplasser til personer med diagnoser innenfor autismspekteret. Dessuten har enkelte kommunale NAV kontorer valgt å sette av ytterligere plasser til personer med ASF. Fønix - autismeteamet er fast oppdragsgiver for til sammen 17 tiltaksplasser, og inntil 6 oppfølgingsplasser.

I Fønix er vi et team bestående av tre jobbspesialister og en avdelingsleder som til sammen har solid autismedaglig kompetanse. Teamet består av to vernepleiere og en barnehagelærer, og en spesialvernepleier. Vi har genuin tro på at personer med autisme er en skjult ressurs i det ordinære arbeidslivet, og jobber etter prinsippene om Supported Employment. Det betyr blant annet at ordinære bedrifter brukes som opplæringsarena, og ikke skjermede arbeidsplasser. Solid autismedaglig kompetanse gjør at tiltaksarbeidet skreddersys etter den enkelte arbeidssøkers behov og ønsker. Vi er helt avhengige av et godt samarbeid med næringslivet og autismedaglig kompetanse er vesentlig i dette arbeidet. Mange arbeidsgivere har liten eller ingen kjennskap til autismediagnosen, og er ofte skeptiske i utgangspunktet. Vi jobber for å fremskaffe hensiktsmessige løsninger for arbeidsutprøving i bedrifter, og dette skal være en vinn-vinnsituasjon. Tett oppfølging fra oss med fokus på mestring for både arbeidssøker og arbeidsgiver, leder gjerne til påfølgende ansettelse med lønn. I gjennomsnitt formidler autismeteamet i Fønix 60% av arbeidssøkerne til ordinært arbeid eller ordinær utdanning hvert år.

Suksessfaktorer for arbeidsinkludering av personer med ASF:

NAV prioriterer faste tiltaksplasser til denne gruppen av enkeltpersoner.

Tiltaksarrangøren, Fønix AS, får gjennom at oppdraget fra NAV er fast, mulighet til å bygge opp et team med solid fagkompetanse om autisme.

Kompetanse og erfaring, og sterkt engasjement, er viktig i det tillitsskapende arbeidet som må ligge til grunn for et godt utkomme i sakene.

Autismeteamet i Fønix samarbeider meget godt med spesialisthelsetjenesten Glenne regionale senter for autisme ved Sykehuset i Vestfold.

Autismeteamet i Fønix samarbeider med kommunale instanser og er pådriver for igangsetting av nødvendige tiltak.

Vi samarbeider med- og ser verdien av et godt samarbeid med pårørende.

Veiledningsarbeidet har en psykoedukativ retning. Dette for å frembringe forståelse og aksept for egne tilretteleggingsbehov i arbeidslivet, og en motivasjon til åpenhet om diagnosen.

Jenter med ASF blir møtt med en genuin forståelse av deres vansker. Vi oppfordrer dem til å 'slippe taket' og være den de er med autisme.

Vi fokuserer på å finne 'den rette arbeidsgiver'. Arbeidsgiveren til en person med ASF må være villig til å foreta de tilpasningene personen trenger som ledd i inkluderingsprosessen.

Barrierer for arbeidsinkludering av personer med ASF:

Vi ønsker at videregående opplæring for personer med ASF som ikke har en utviklingshemning, skal følge tilpasset, ordinært løp. Når de kommer til oss med en bakgrunn fra AHT (Arbeids- og hverdagslivstrening) uten karakterer, har vi svært lite å gå på. Personer uten noe formell utdanning

er vanskelig å omsette i det ordinære arbeidslivet. Dessuten ser vi at avgjørelsen om å plassere personen i AHT og gi fritak fra karakterer i flere tilfeller har vært feil. Personene har rikelig med ressurser, normalt evnenivå, men har vært i behov av spesielle tilrettelegginger skolen ikke har kunnet imøtekomme. De har dermed 'brukt opp' skoleretten sin på 'ingenting'.

Vi ser ofte at personer med autisme har hatt opptil flere jobber før de kommer til NAV, og videre til oss. De kan ha havnet i konflikter, ikke mestret oppgavene, ikke forstått arbeidsmiljøet, ikke mestret omorganisering osv. Det er mange grunner til at de ikke klarer å stå i arbeid over tid. Mange blir også psykisk utmattet fordi de forsøker å passe inn uten å få det til. Vi får inn personer med store tapsopplevelser knyttet til arbeid, og ofte stressrelaterte lidelser i tillegg. Vi ønsker at en autismediagnose medfører at NAV er tett på mot slutten av videregående opplæring, og at bistand til å komme ut i arbeid eller høyere utdanning kommer raskt på plass.

Jenter med ASF går 'under radaren' lenge og får ofte diagnosen i tenårene. Da har de bak seg en skolehverdag full av krav de svært gjerne vil innfri og helst med perfektjon. De prøver og prøver, og kompenserer for vanskene så godt de kan – og ender opp med høyt fravær grunnet utmattelse, angst og depresjon. De hører ofte at de er late og må ta seg sammen. Vi ønsker oss at jenter med ASF oppdages tidligere og blir møtt på de vanskene de har. Det er ikke lett å møte kravene i det ordinære arbeidslivet når de allerede har 'kjempet og tapt'. De har som regel betydelig redusert arbeidsevne, og noen ganger har de behov for full ufør. For å endre denne trenden, må forandringen skje lenge før de skal ut i arbeidslivet.

De fleste av de som kommer inn til oss har fått høre at de er 'høytfungerende' og at de har en 'mild form' for autisme. Dette er noe som de har blitt fortalt ut av godhet, men som i realiteten er ris til egen bak. De har ikke måttet forholde seg til at de har vansker innen autismespekteret, de forstår ikke sine egne vansker og begrensninger, og de tror at de fungerer mye bedre enn de gjør. De som kommer inn til oss har IQ innenfor normalområdet, og er på den måten 'høytfungerende'. Det ville likevel være hensiktsmessig å la de ta inn over seg at de har en gjennomgripende utviklingsforstyrrelse, og at dette ikke er en enkel sak selv om de er høytfungerende.

Vi opplever at TV-program som 'Alle i arbeid' har hatt en positiv innvirkning på næringslivets vilje til å ta inn personer med ASF i arbeidstrening. Det er nemlig ikke til å legge skjul på at 'rette arbeidsgivere' ikke henger på trær, og dette representerer en barriere i inkluderingsarbeidet. Medias søkelys gjør at arbeidsgivere blir oppmerksomme på hvilke ressurser personer med ASF kan være, og vi håper at det vil komme flere programserier tilsvarende 'Alle i arbeid'.

Forslag til endringer i tilbudet til personer med ASF:

Når tilbudet til personer med vansker innenfor autismespekteret nå skal gjennomgås, ønsker vi å forslå endringer av tjenestetilbudet, basert på våre erfaringer.

Vi tror at dersom mange av de personene vi får inn hadde blitt møtt annerledes under skoleløpet, ville kravene til ordinært arbeid vært en del enklere for dem å imøtekomme. Skoleverket trenger flere fagpersoner med spisskompetanse på autismespekterforstyrrelser, og med et helhetlig livsløpsperspektiv i tankene når mål- og opplæringsplaner legges.

Når Individuell plan (IP) fungerer, er det genialt. 'Arbeid' bør inn på planen som eget felt, og NAV bør inn i ansvarsgruppen når personen er under videregående opplæring. Når det ikke er påvist utviklingshemning, bør det stå 'ordinært, lønnet arbeid' på planen.

Hva det innebærer for jenter å ha autisme må belyses sterkere enn det gjør i dag. Jentene trenger å bli fanget opp tidligere for å kanskje redusere risikoen for alvorlige tilleggslidelser som angst,

depresjon, spiseforstyrrelse, OCD m.m. Fagpersoner med spisskompetanse på autisme bør inn i skoleverket og helsestasjonene, og de bør kurses i hvordan jentene kan oppdages tidligere.

Overgang fra skole til arbeidsliv bør inn i et autismespesifikt pakkeforløp. Da sikrer man at alle som har diagnosen, får muligheten til kvalifisert bistand til å komme i jobb eller høyere utdanning. De vil også trenge bistand til å kunne stå i arbeid over tid, og til å finne ut om de kan jobbe fullt eller redusert.

På samme måte som i skolen, bør kompetanse på autisme vektlegges i NAV og hos tiltaksarrangører. Da vil også arbeidsgiver motta nødvendig kompetanseheving for å kunne håndtere utfordringer knyttet til f.eks. omorganisering.

I forskning på arbeidsinkludering blir sjelden ASF isolert som egen diagnose. ASF blir bakt inn i Psykiske lidelser, og det er ikke synlig for leseren av rapportene i hvilken grad personer med ASF var inkludert i studien, eller hva utfallet av studien ble for personer med ASF. Det bør bevilges forskningsmidler til å fremskaffe evidensbasert kunnskap om beste kliniske praksis når det gjelder arbeidsinkluderingstiltak spesielt utviklet for personer med ASF.

Fønix AS, autismeteamet

v/ Astrid Kristin Holm, spesialvernepleier